

Toni Rissanen

SOVITTELUTOIMINNAN NYKYTILA SATAKUNNAN
POLIISIASEMIEN JA SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTON
VÄLILLÄ

Liiketalouden koulutusohjelma
2019

SOVITTELUTOIMINNAN NYKYTILA SATAKUNNAN POLIISIASEMIEN JA SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTON VÄLILLÄ

Rissanen, Toni
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Marraskuu 2019
Ohjaaja: Saarikko, Simo
Sivumäärä: 38
Liitteitä: 0

Asiasanat: sovittelu, poliisi, yhteistyö

Opinnäytetyön aiheena on Satakunnan poliisiasemien ja Satakunnan sovittelutoimiston yhteistyö ja sen nykytila. Opinnäytetyössä olen tutkinut Satakunnan alueen poliisin yhteistyötä Satakunnan sovittelutoimiston kanssa. Tutkimuksen kautta olen myös pyrkinyt saamaan tietoa yhteistyön nykytilasta sekä miten sovitteluyhteistyö on muuttunut vuoden viimeisten seitsemän vuoden aikana. Tutkimuksen kautta olen pyrkinyt myös selvittämään, mikä on poliisien kanta sovitteluyhteistyöhön Satakunnan alueella.

Tutkimuksessani olen käyttänyt tapaustutkimuksen menetelmää ja sen lisänä myös havainto- sekä haastattelumenetelmää. Tutkimusmenetelmien tarkoituksena oli saada sovitteluyhteistyön nykytilannekuva ja saada tietoa mahdollisista sovitteluyhteistyön ongelmakohtista sekä niiden korjausehdotuksista. Tarkoituksena tällä opinnäytetyöllä ei ollut saada aikaan muutoksia jo olevaan tilanteeseen vaan kartoittaa sen nykytila jatkotoimia varten. Omien havaintojen kautta olen todennut, että viime vuodet ovat tuoneet sovitteluyhteistyöhön paljon muutoksia, jonka johdosta muutoksien suunta on ollut tarpeellista selvittää.

Saadakseni tarkkaa ja virallista tietoa, olen haastatellut neljää sovitteluyhteistyöhön vaikuttavaa henkilöä. Haastateltavista kolme oli poliiseja ja yksi johtava sovittelija Satakunnan sovittelutoimistosta. Haastattelujen avulla olen saanut selville, että sovitteluyhteistyö on muutoksien jälkeen päässyt pitkälti siihen asemaan, jota sovittelijat ovat itse toivoneet jo sovittelun alusta lähtien. Myös poliisien oma asenne sovittelua kohtaan on muuttunut huomattavasti viimeisten vuosien aikana ja nykytila haastateluista saamieni tietojen johdosta on hyvä. Suurimpana muutoksen tekijänä on koettu kaikkien neljän haastateltavan osalta poliisin esikäsittely-yksikön perustaminen Satakuntaan vuonna 2018. Kyseinen yksikkö on noussut perustamisensa jälkeen eniten Satakunnassa sovittelualoitteita tekeväksi poliisiyksiköksi.

THE CURRENT STATE OF MEDIATION BETWEEN THE SATAKUNTA POLICE STATIONS AND THE SATAKUNTA MEDIATION OFFICE

Rissanen, Toni

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in business administration

November 2019

Supervisor: Saarikko, Simo

Number of pages: 38

Appendices: 0

Keywords: mediation, police, cooperation

The thesis is about the cooperation and the current state of Satakunta police stations and Satakunta's mediation act. Through the thesis, I have researched the Satakunta police in cooperation with the Satakunta mediation office. Through research, I have also sought to learn about the current state of cooperation and how mediation cooperation has changed over the past seven years. Through research, I have also sought to clarify that what is the position of the police in the area of mediation in the Satakunta region.

In my research, I have used the method of case study, as well as an additional observation and interview method. The purpose of the research methodology was to obtain the present situation of mediation cooperation and to obtain information on possible problems with mediation cooperation and on the proposals for their correction. The purpose of this thesis was not to make changes to the situation already in place, but to identify its current state for further action. Through my own observation, I have said that the last few years have brought a great deal of change to the conciliation, which has resulted in a need to clarify the direction of changes.

In order to obtain accurate and official information, I have interviewed four people with a mediation cooperation. Three of the interviews were police officers and one of the leading mediator of the Satakunta mediation office. Through interviews, I have found that, after changes, the cooperation has largely reached the position that the conciliators themselves have already hoped for since the beginning of the conciliation. The police's own attitude towards mediation has also changed considerably over the last few years and the current status of cooperation is good. The main change factor has been the creation of a police pre-treatment unit for all four interviewees. Since its creation, this unit has been the largest police unit for mediation initiatives in Satakunta.

SISÄLLYS

1	POLIISITOIMINTA	5
2	SOVITTELUTOIMINTA	6
2.1	Mitä sovittelu on?	6
2.2	Restoratiivinen oikeus.....	8
2.3	Sovittelutoiminta Satakunnassa	11
2.4	Satakunnan sovittelutoimistoon tulleet sovittelualoitteet 2014 - 2018.....	13
2.5	Sovittelun keskeisimmät lait	14
3	SOVITTELUYHTEISTYÖ.....	15
3.1	Sovittelualoite poliisin toimesta.....	16
3.2	Sovitteluyhteistyö syyttäjänviraston kanssa	16
3.3	Poliisin esikäsittely-yksikkö	16
4	TUTKIMUSASETELMA JA TUTKIMUSMENETELMÄT	17
4.1	Tutkimusmenetelmän valinta.....	17
4.2	Tapaustutkimus eli case-tutkimus.....	18
4.3	Haastattelumenetelmä	18
4.4	Havaintomenetelmä eli observointi	19
5	TUTKIMUSKYSYMYKSET	20
5.1	Alakysymykset.....	20
5.2	Aineistonhankinta	20
6	TUTKIMUKSEN HAASTATTELUT.....	22
6.1	Komisario Matti Ala-Haavisto.....	22
6.2	Rikosylikonstaapeli Juho Rinne.....	25
6.3	Rikosylikomisario Jari Riiali	27
6.4	Johtava sovittelija Katja Vaahtera	30
7	TUTKIMUSTULOKSET	34
8	POHDINTAA.....	35
	LÄHDELUETTELO	37
	LIITTEET	

1 POLIISITOIMINTA

Poliisilain 872/2011 mukaisesti poliisin tehtävänä on turvata oikeus- ja yhteiskuntajärjestys, ylläpitää järjestystä ja turvallisuutta sekä rikosten selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Rikosten selvittämisen ja syyteharkintaan saattamisen ohella poliisilla on vastuu myös rikoksen asianosaisten ohjaaminen auttavien palveluiden pariin. Tämä tarkoittaa, että poliisin tulisi huomioida esitutkintaa suorittaessaan esimerkiksi sovittelun mahdollisuudet ja ohjata osapuolet oikealle sovittelusta vastaavalle taholle. Ensisijaisen tärkeää onkin, että poliisi on itse aktiivinen sovittelualoitteissa. Nykypäivänä voidaankin jo sanoa, että sovittelu on päivittäistutkinnassa yksi sen oleellisimmista osa-alueista kaikissa rikosasioissa, rikosnimikkeistä tai rikoslajeista riippumatta. (Poliisihallituksen ohje POL-2018-41886 2018.)

Esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 18 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan poliisin on annettava asianomistajalle tietoa käytettävissä olevista auttavista tahoista ja tukipalveluista. Tämä on huomioitava poliisin toiminnassa, niin päivittäistutkinnassa kuin myös kenttäpartioiden toiminnassa.

Satakunnan alueella on poliisiasemia Porissa, Kankaanpäässä, Kokemäellä, Raumalalla ja Huittisissa. Huittisten asemalla poliisitoimintaa on, joka toinen viikko ja se kuuluu Kokemäen poliisin vastuualueeseen. Sovittelualoitteiden puolesta Satakunnan poliisit ovat olleet sovittelutoiminnan tärkein yhteistyökumppani Satakunnassa koko sen lakisääteisen olemassaolon ajan.

2 SOVITTELU-TOIMINTA

2.1 Mitä sovittelu on?

Sovittelu perustuu lakiin rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta (9.12.2005/1015). Sovittelulain 2 § sisältää sovittelun yleiset edellytykset ja sen mukaan sovittelu edellyttää kaikkien osapuolten henkilökohtaisen ja vapaaehtoisen suostumuksen asian käsittelyyn sovittelussa. Suostumus on mahdollista perua missä vaiheessa tahansa sovittelua. Myös alaikäinen voi osallistua sovitteluun, mutta silloin se edellyttää, että hänen huoltajansa tai muut lailliset edustajat antavat siihen suostumuksensa.

Sovittelu on täysin maksutonta palvelua, joka antaa mahdollisuuden osapuolten väliselle kohtaamiselle asiantuntevan ja puolueettoman sovittelijan kanssa. Sovittelussa voidaan käydä läpi, niin rikos- kuin myös riita-asioita. (Flinck 2013, 12.)

Sovittelutoiminnan johto, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos (THL) on vastannut sovittelupalveluiden tarjoamisesta 1.1.2016 lähtien. (Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2019.)

Sovittelualoitteen voi tehdä poliisi, syyttäjä, rikoksen tai riidan osapuolet, huoltajat, edunvalvoja tai muu viranomainen, kuten koulu- ja sosiaaliviranomainen (Flinck 2013, 12).

Tämä opinnäytetyö perustuu rikosasioiden sovitteluun ja sen nykytilaan Satakunnassa, joten sovittelua tarkastellaan rikosprosessin näkökulmasta.

Rikoksen tapahtuessa sitä voidaan poliisin suorittaman esitutkinnan lisäksi myös sovittaa, jolloin asianosaiset saavat mahdollisuuden kohdata toisensa ja käsitellä rikoksen uhrin kokemia henkisiä ja aineellisia vahinkoja. Sovittelussa on kolme mahdollista lopputulosta. Sovittelu voi onnistua, jolloin asianosaiset kirjaavat sovittelijan kanssa sopimuksen, jonka täyttymistä sovittelutoimisto seuraa. Sovittelu voi myös

keskeytyä erilaisten syiden johdosta. Yleisin keskeytyksen syy on, että jompikumpi asianosaisista ilmoittaa, ettei halua sovittelua aloitettavan. Toinen yleinen syy on, että sovittelutoimisto ei saa yhteyttä asianosaiseen. Kolmas syy on, että vaikka sovitteluprosessi on saatu aloitettua, niin osapuolet eivät pääse sopimukseen tai sovintoa heidän välilleen ei saada. Kaikki sovittelupäätökset ilmoitetaan sovittelutoimiston kautta joko poliisille tai syyttäjälle. (Flinck 2013, 34.)

Sovittelupäätöksestä riippuu, jatkuuko rikosasioiden käsittely poliisin esitutkinnassa vai päättyykö se onnistuneen sovinnon johdosta, jossa asianomistaja peruttaa rangaistusvaatimuksensa asianomistajarikoksessa. Virallisen syytteen alaisissa rikoksissa sovittelun lopputuloksella ei ole syyttäjän syyteoikeuden kannalta merkitystä, koska syyttäjälle jää näissä tapauksissa edelleen oma syyteoikeus. Onnistunut sovinto ei kuitenkaan ole virallisen syytteenkään alaisissa rikoksissa millään tavalla turha, sillä sopimusta voidaan käyttää edelleen tuomioistuimessa korvauksien määräämiseen sekä sopimus voi olla perusteena syyttäjän tekemään esitutkinnan rajoittamiseen, syyttämättä jättämiseen, rangaistuksen lieventämiseen, tuomitsematta jättämiseen sekä rikosnimikkeen vaihtamiselle tai rangaistusasteikon lieventämiselle. (Flinck 2013, 35.)

Sovittelutoiminnalla on hyvin suuri merkitys, niin uhrien rikoksesta selviämisen, kuin myös lainmukaisen oikeusturvan saamisen osalta.

Sovittelu ei kuitenkaan ole lainkäyttöä, vaan se on erillinen menettely oikeusprosessissa, eikä sovittelussa pyritä ottamaan kantaa siihen kuka on syyllinen ja kuka syytön tai kuka on oikeassa ja kuka väärässä (Flinck 2013, 22). Esa Poikela on kirjassaan maininnut, että sovittelussa aikaan saadut ratkaisut ovat vuorovaikutukseen perustuvia saavutuksia, jotka ovat syntyneet konfliktin osapuolten välisestä neuvottelusta (Poikela 2010, 34).

Ihmisten ja organisaatioiden omat ja piintyneet ajattelutavat sekä mielikuvat voivat olla suurimpia esteitä sovittelulle. Varsinkin mieltymys valtaan ja ihmisen oma mieli ovat sovittelun esteitä, joita ei kovinkaan helpolla voida muuttaa. Ihmisellä tämän oma mieli reagoi hyvin usein vihalla kaikkeen mikä tätä ärsyttää. Ihmisen vallanjano

ei anna monestikaan mahdollisuuksia kasvaa sovittelun keskeisimpiin arvoihin, joita ovat anteeksianto, myötätunto ja kunnioitus. (Poikela 2010, 33.)

2.2 Restoratiivinen oikeus

Nykyinen sovittelu perustuu hyvin pitkälti restoratiiviseen oikeuteen ja sen periaatteisiin ja arvoihin. Restoratiivinen oikeus tarkoittaa korjaavaa oikeutta, joka kuvaa hyvin sovittelun syvintä tarkoitusta. (Flinck 2013, 15.)

Kyseisen oikeuden periaatteet ovat hyvin monisyisiä ja sen pääideologia perustuukin ihmissuhteiden huomioimiseen sekä olemaan rauhanomainen, humaani ja keskusteleminen. Ideana on saada soviteltava tilanne takaisin alkuperäiselle tasolle, käsitellä sitä ja pyrkiä löytämään ratkaisut tilanteen selvittämiseen. (Flinck 2013, 16).

Restoratiivinen oikeus eroaa perinteisestä rikosoikeudesta juuri sen korjaavan ja sovittävän periaatteensa mukaan. Rikosoikeus itse perustuu enemmänkin rankaisuun ja eräänlaiseen koston tekijää kohtaan, joka itsessään tuo monesti tekijälle suuren häpeän tunteen, mikä puolestaan voi olla este uudelleen sopeutumiselle yhteiskuntaan. Myöskään uhrin asema ei rikosoikeusprosessissa ole paras mahdollinen. Monesti rikoksen uhri joutuukin olemaan statistin asemassa ja hänen omat tunteensa tai näkökulmansa jäävät toissijaisiksi, kun rikosprosessin tarkoituksena on vain hakea rangaistusta ja kosta. (Ervasti & Nylund 2014, 486.)

Kuvioon 2.1 on tiivistetty kuvaus restoratiivisen oikeuden perusajatuksista. Kuviossa verrataan restoratiivisen oikeuden ja rikosoikeuden käsityksiä loukkauksen kohteesta, järjestelmän tavoitteista, oikeudenmukaisuuskäsityksistä, toimijoiden asemista ja suhtautumisesta rikolliseen tekoon (Ervasti & Nylund 2014, 488).

Kuvio 2.1 Restoratiivisen oikeuden ja rikosoikeuden erot (Ervasti & Nylund 2014, 488).

Rikosoikeus	Restoratiivinen oikeus
Rikos loukkaa valtiota	Rikos loukkaa henkilöä
Syällisen löytäminen, menneisyyden selvittäminen tärkeitä (tekikö hän rikoksen)	Ongelmanratkaisu, vastuu, velvollisuus, tulevaisuus
Kärsimyksen tuottaminen on tärkeää osana rangaistusta ja rikosten ennaltaehkäisyä	Tilanteen ennallistaminen sekä tekijän, että uhrin näkökulmasta
Oikeudenmukaisuus on prosessi, oikeusnormit ovat tärkeitä	Oikeudenmukaisuus tarkoittaa suhteita ja prosessin tulosta
Uhri ja yhteisö työnnetään syrjään	Uhri ja yhteisö otetaan mukaan
Tekijä on passiivinen	Tekijä ottaa vastuun
Teko määritellään oikeudellisesti	Tekoa yritetään ymmärtää
Tekoon liittyvää häpeää ei voida poistaa	Tekoon liittyvä häpeä voidaan poistaa

Kuvio 2.1 ei kuitenkaan ole täysin kattava kuvaus restoratiivisesta oikeudesta. Vertaustena ja hyvänä lisänä restoratiivisen oikeuden arvoihin ja periaatteisiin voi lisätä Aune Flinckin kirjoittamat arvot ja periaatteet Rakennamme sovintoa -kirjasta, joka toimii myös hyvänä oppaana rikos- ja riita-asioiden sovitteluun.

Flinck (Flinck 2013, 17-18) on kirjassaan kuvannut restoratiivisen oikeuden arvoja ja periaatteita seuraavanlaisesti.

- Huomioidaan ihminen kokonaisuutena. Rikoksella on fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen vaikutus ihmiseen.
- Asianosaiset ovat omien ongelmiansa parhaita asiantuntijoita. Asianosaiset pystyvät parhaiten kuvaamaan itse ongelman ja millä tavoin se voitaisiin parhaiten ratkaista

- “Ongelmakeskeisyys ja rehabilitaatio”. Pyritään ratkaisemaan sovittelavan asian perusongelmat ja tarvittaessa asianosaiset ohjataan muun avun luokse.
- “Aineellisten, henkisten ja ihmissuhteisiin liittyvien vahinkojen korjaaminen”. Pyritään tavoittelemaan tilannetta, jossa uhri ja tekijä voivat kohdata toisensa ilman häpeää, pelkoa tai kaunaa.
- “Vastuunotto”. Tekijä voi omilla toimillaan saada omat syyllisyyden ja häpeän tunteet muutettua katumukseen ja korvaukseen. Tällä on omanarvontunolle ja elämänhallinnalle sitä nostava vaikutus.
- “Menettelyn ja ratkaisujen oikeudenmukaisuus”. Sovittelutoiminnan on aina perustuttava lakiin ja näin huolehtia osapuolten oikeudenmukaisesta kohtelusta ja huolehtia heidän oikeusturvastaan.
- “Vapaa ja avoin dialogi”. Sovittelutapaaminen pyrkii olemaan hyvinkin avoin keskustelutilanne ja sovittelijan vastuulla on myös turvata kaikille avoin mahdollisuus puhua tunteistaan. Puhumisella on suuri merkitys sille, miten uhri voi toipua kokemastaan tilanteesta ja tekijä oppia virheistään.
- “Tunteiden ilmaiseminen”. Osapuolilla on mahdollisuus päästä tapahtumien yli ja usein kostonhalut ja muut jälkipuinnit jäävät pois tai ainakin tarve niille vähenee.
- “Moraalinen oppiminen”. Sovittelu mahdollistaa normien ja arvojen ymmärtämisen osapuolten keskuudessa.
- “Yhteisöllisyys ja tukihenkilöt”. Sovittelu ei ole suljettu tilaisuus, johon kutsutaan vain asianosaiset. Sovittelutapaamiseen pyritään kutsumaan myös ne henkilöt, joiden katsotaan antavan tukea asianosaisten tulevaisuuteen.
- “Terveiden ihmissuhteiden vahvistaminen”. Yhteisöllisyyttä rakentamalla pyritään ehkäisemään uusien tilanteiden kehittyminen.
- “Siltojen rakentaminen kulttuuri-, ikä- ja sukupuolten välillä”. Sovittelu on kaikkien saatavilla riippumatta kenenkään kulttuurista, iästä tai sukupuolesta.
- “Luovien ratkaisujen etsiminen”. Annetaan osapuolille oma mahdollisuus löytää kaikkia tyydyttävä ratkaisu ja tähän sovittelijat antavat oman tukensa.
- “Win-win”. Kaikki voittavat tilanne. Sovittelun suurin hyöty on siinä, että sen onnistumisessa hyötyvät kaikki. Asianosaiset kuin myös koko yhteiskunta.

Edellä mainitut arvot ja periaatteet ovat hyvin kuvaavia siitä mitä sovittelun perusajatus on. Sovittelu pyrkii yhteistyöllä saamaan asianosaisten välille sovinnon ja sitä kautta myös ratkaisun ja rauhan, niin henkisesti kuin myös materiaalisesti. Itse olen henkilökohtaisesti ollut mukana muutamassa sovittelutapaamisessa oman työni puolesta ja omatkin havainnot vahvistavat nämä edellä mainitut sovittelun arvot ja periaatteet. Sovittelutilanne on hyvin paljon erilainen kuin poliisin suorittamat kuulustelutilanteet. Sovittelussa koko tilaisuus pyritään pitämään inhimillisenä tilanteena, jossa jokaisen asiaosaisen on mahdollisuus purkaa omia tunteitaan teosta ja mitä se on heille aiheuttanut. Poliisin suorittamat kuulustelut ovat puolestaan hyvin koneisia, eikä kuulustelija ota kovinkaan usein minkäänlaista inhimillistä kontaktia kuulusteltavaan. Itse olen omissa rikostutkinnoissani käyttänyt sovittelua aina, kun se vain on ollut mahdollista. Yleisesti ottaen olen ollut itse erittäin tyytyväinen sovittelijoiden ammattitaitoon ja siihen apuun minkä olen heiltä itse saanut. Omien kokemuksieni johdosta pyrin aina suosittelemaan sovittelun käyttöä omassa työssäni.

2.3 Sovittelutoiminta Satakunnassa

Sovittelu on Suomessa alkanut kirkon suorittaman kriminaaliryöstöjen kautta. Ensimmäinen varsinainen sovittelutoiminta on lähtenyt Vantaalta vuonna 1983 ja Vantaan sosiaalitoimisto on sen vakiinnuttanut omaksi työmuodokseen vuonna 1986. (Flinck 2013, 15.)

Satakuntaan sovittelu on tullut, kun Länsi-Suomen lääninhallitus teki Porin kaupungin kanssa toimeksiantosopimuksen rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain mukaisesti. Porin kaupunki on tuolloin sitoutunut järjestämään sovittelupalvelua 1.6.2006 lähtien koko Satakunnassa. Kyseinen toimeksiantosopimus on uusittu Lounais-Suomen aluehallintoviraston kanssa 1.6.2010. Tämä sopimus on puolestaan päättynyt 31.12.2015 ja uusi sopimus on tehty 1.1.2016 alkaen Terveystieteiden ja hyvinvointilaitoksen kanssa. Uusi sopimus pitää edelleen sisällään kaikki Satakunnan maakunnan kunnat. Satakunnan sovittelutoimiston toiminta sijoittuu Porin perusturvakeskuksen alaiseen toimintaan ja johtavan sovittelun ohjaajan esimiehenä toimii Porin sosiaali- ja perhepalveluiden palvelujohtaja. (Satakunnan sovittelutoimiston vuosikertomus 2018.)

Vuoden 2018 alkupuolella Satakunnan sovittelutoimistolla työskenteli yhteensä neljä päätoimista sovittelijaa. Heidän lisäksi sovitteluja toteuttavat myös vapaaehtoiset sovittelijat, joita vuoden 2018 lopulla oli Satakunnan sovittelutoimistossa 34 ja heistä 13 on erikseen koulutettu lähisuhdeväkivaltatapauksien sovitteluun. Satakunnan sovittelutoimistossa tavallisimpia soviteltuja asioita ovat olleet pahoinpitelyt, vahingonteot, laittomat uhkaukset, varkaudet ja kunnianloukkaukset. (Satakunnan sovittelutoimiston vuosikertomus 2018.)

Vuonna 2018 on Satakunnan sovittelutoimistossa syntynyt yhteensä 417 sopimusta, joissa rahakorvausten yhteenlaskettu summa oli n. 116 000 euroa (Satakunnan sovittelutoimiston vuosikertomus 2018).

2.4 Satakunnan sovittelutoimistoon tulleet sovittelualoitteet 2014 - 2018

Kuvio 2.2 (Satakunnan sovittelutoimiston toimintakertomus 2018.)

	2014	2015	2016	2017	2018
Eura	21	5	asema lopetettu		
Kankaanpää	29	23	31	17	23
Kokemäki	158	122	134	168	71
Pori	89 + ank- kuri 13 102	75+ ank- kuri 13 88	135 + 29 ank- kuri 164	151+22 ankkuri 173	114
Rauma	67	75 + ank- kuri 11 86	70 +10 ank- kuri 80	31+38 ank- kuri 69	73
REK				83 (1.9.alk)	339
<i>Poliisit yht.</i>	377	324	409	510	620
Syyttäjät	28	24	40	30	22
Muut	26	29	53	27	18
<i>Kaikki aloit- teet yht.</i>	431	377	502	567	660

Kuviossa 2.2 on nähtävissä Satakunnan Sovittelutoimistoon tulneiden sovittelualoitteiden lukumäärä. Tilaston mukaan sovittelualoitteiden määrä on Satakunnassa ollut noususuuntainen lukuun ottamatta pientä notkahdusta vuonna 2015. Huomioitavaa

on, jos vertaillaan Satakunnan suurinta poliisiasemaa pieneen Kokemäen asemaan. Vuonna 2014 on sovittelualoitteita lähtenyt Kokemäeltä yhteensä 158 kpl, kun taas Porista on lähtenyt 102 kpl. Tässä kohtaa on vielä nähtävissä iso ero siinä miten eri poliisiasemat ovat sovittelun hyödyt ymmärtäneet. Kokemäeltä on aloitteita lähtenyt tasaisesti vuosien 2014 ja 2017 välillä, kun taas Porin aloitemäärät ovat saaneet huiuman nousun vuosien 2014 ja 2017 välisenä aikana.

Tilastossa on nähtävissä myös poliisin rakenneuudistuksen myötä 1.9.2017 mukaan tullut rikosten esikäsittely-yksikkö REK, joka on laskenut poliisiasemien aloitemääriä, mutta se ei kuitenkaan tarkoita, että aloitteiden määrät olisivat kokonaan laskeutuneet vaan aloitemäärät ovat nousseet ennätyslukemiin. Syynä tähän on, että poliisiasemille tulleet rikosilmoitukset kulkevat ensin esikäsittely-yksikön kautta, joka tekee tapauksille omat toimenpiteensä, ennen kuin ne lähetetään uudelleen oikeisiin tutkintayksiköihin. Esikäsittely-yksikön alkutoimiin kuuluu siis sovittelualoitteiden tekeminen ja yksikkö tekeekin nykyään suurimman osan Satakunnan poliisiasemien sovittelualoitteista.

2.5 Sovittelun keskeisimmät lait

Sovittelutoiminta Suomessa perustuu sovittelulakiin ja edellä kappaleessa 2.3 esille tuodut restoratiivisen oikeuden periaatteet ovat omalta osaltaan muokanneet sovittelulakia. Sovittelulain keskeisimmät periaatteet ovat vapaaehtoisuus, luottamuksellisuus, osallisuus, turvallisuus, oikeudenmukaisuus ja puolueettomuus. Nämä ovat edellytyksiä, niin sovittelun aloittamiseen, kuin myös sen onnistumiseen. (Flinck 2013, 18.)

Sovittelulaki tuli Suomessa voimaan 1.1.2006 ja sen myötä sovittelutoiminta on levinnyt valtakunnalliseksi ja laadukkaaksi toiminnaksi, johon kaikilla on mahdollisuus. Laki määrää, että sovittelutoimiston on arvioitava jokainen sovittelualoite erikseen ja määrättävä siihen sovittelija, joka on siihen sovelias. Tämä takaa sen, että jokainen sovittelutilanne tulisi mahdollisimman ammattitaitoisen sovittelijan hoitamaksi. (Iivari 2007, 17.)

Poliisin osalta sovittelu voitaisiin katsoa alkaneen jo jokaisen poliisin suorittaman eettisen valan jälkeen. Tässä eettisessä valassa on ”*toimin avoimesti ja sovinnollisuutta edistäen*” lause, jonka myötä jokaisen poliisin tulisi edistää omassa työssään eteen tulleiden tilanteiden sovinnollisuutta eli pyrkiä sovittelemaan tapauksia asianosaisten kesken. (Poliisin www-sivut. Poliisin eettinen vala 2019).

Myös poliisilaissa (22.7.2011/872) ja sen 1 luvun 1 §:ssä määritellään poliisin tehtäväksi yhteistyö muiden viranomaisten ja yhteisöjen kanssa yleisen turvallisuuden ylläpitämiseksi. Lisäksi poliisilain 1 luvun 6 §:ssä kuvataan edellä mainittu eettisen valan lause ” *Poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä yhdenvertaista kohtelua ja sovinnollisuutta edistäen*”.

Edellä kappaleessa 2.1 on mainittu syyttäjän syyteoikeudesta. Mainittakoon, että laissa oikeuden käynnistä rikosasioissa (11.7.1997/689) ja sen 1 luvun 8 §:ssä on syyttäjälle annettu mahdollisuus jättää syyte nostamatta tilanteessa, jossa epäillyn ja asianomistajan välille on saatu sovinto. Tällä lainkohdalla on pyritty säästämään viranomaisten ja oikeuslaitosten aikaa sekä yhteiskunnan varoja tapauksissa, joissa ei ole tarkoituksenmukaista asiaa oikeusistunnossa jatkaa.

Esitutkintalain 4 luvun 18 § pitää sisällään poliisin vastuun ohjata rikoksen uhrin ja myös muut rikokseen osalliset tahot tarpeellisten tukipalveluiden auttaviksi. Tämä pitää sisällään myös sovittelutoiminnan.

3 SOVITTELUYHTEISTYÖ

Sovitteluyhteistyön perusedellytykset ovat siinä, että viranomaisten on oltava itse tietoisia sovittelusta ja sen tuomista mahdollisuuksista. Vaikka sovittelualoitteen tekemiseen ei tarvita esitutkintaviranomaista, kuten poliisia, niin suurin osa sovitteluun tulleista aloitteista tulee juurikin poliisin kautta. Poliisilla onkin sovittelussa iso rooli ja mm. Satakunnassa on poliisin toimesta pyritty lisäämään sovittelualoitteita ja sa-

malla kehittämään sovitteluun osallistuvien viranomaisten ja muiden tahojen yhteistyötä.

Lisäkommenttina voisin tuoda esille sovittelija Anu Ahosmäen maininnan siitä, että Kokemäen poliisiasema on ollut maanlaajuisesti katsoen sovittelussa eräänlainen pioneeri. Kokemäen poliisiasema on ollut ensimmäinen poliisiasema, jonne on järjestetty erillinen sovittelijan käynti. Ahosmäki kertoi tämän keskustellessamme muutama vuosi sitten sovittelutoiminnasta Kokemäen alueella.

3.1 Sovittelualoite poliisin toimesta

Poliisin päivittäistutkinnasta sovittelualoitteet etenevät pääsääntöisesti niin, että rikosasian käsittelyyn ottava poliisimies tiedustelee sovittelun mahdollisuutta, joko kuulustelun yhteydessä tai sitten erikseen sitä esim. puhelimitse asianosaisilta kysymällä. Jos jompikumpi asianosaisista ilmoittaa, että tämä ei halua syystä tai toisesta asiaa käsitellä sovittelussa, niin asiasta ei voida sovittelualoitetta tehdä. On mahdollista kysyä uudelleen sovitteluhalukkuutta, vaikka asianosainen olisi aiemmin kieltäytynyt sovittelusta.

3.2 Sovitteluyhteistyö syyttäjänviraston kanssa

Syyttäjänvirastosta sovitteluun tulee vuosittain keskimääräisesti n. 30 juttua. Syyttäjät arvioivat itse sovittelualoitteen tarpeellisuuden pöydällään olevasta esitutkinnasta, josta ei ole tehty sovittelualoitetta. Syyttäjä lähettää sovittelutoimistoon esityksen soviteltavasta asiasta, jonka jälkeen sovittelutoimisto tekee arvion sovittelun mahdollisuuksista. (Vaahtera 2019.)

3.3 Poliisin esikäsittely-yksikkö

Lounais-Suomen poliisilaitoksen alueella esikäsittely-yksikkö on aloittanut vuoden 2017 alusta, jolloin sen toimintaa alettiin testata Turun, Kaarinan ja Raision alueilla. Esikäsittely-yksikön toimintaan ei kuulu tuottaa esitutkintapöytäkirjoja vaan sen pää-

asiallinen toiminta on suorittaa tutkinnan alkutoimia, joiden jälkeen tutkinnan jatkosta päätetään. Tutkintaan liittyviä alkutoimia ovat sovitteluun siirtäminen, rajoitusesitysten tekeminen sekä tutkinnan päätöksien kirjaaminen. Alkutoimien jälkeen tutkinta siirretään päivittäisrikostutkinta-ryhmille, jotka jatkavat esitutkintaa normaalin mallin mukaisesti. Kaikki poliisille tietoon tulleet rikokset tai muut tutkinnat eivät aina mene esikäsittely-yksikköön, vaan osa tapauksista menee luokittelun mukaan suoraan rikostutkintaan. Näitä ovat mm. vakavat rikokset sekä kuolemansyyntutkinnat. (Holstila 2019.)

Kuten tässä opinnäytetyössä on saatu selville, niin esikäsittely-yksiköllä on ollut erittäin suuri merkitys sovittelualoitteiden ja sovitteluyhteistyön kanssa. Kuviossa 2.2 on nähtävissä esikäsittely-yksikön lisäävä merkitys sovittelualoitteiden määrässä.

4 TUTKIMUSASETELMA JA TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1 Tutkimusmenetelmän valinta

Opinnäytetyöhön oli valittava tutkimusta varten parhaiten siihen soveltuva tutkimusmenetelmä. Opinnäytetyösuunnitelman tekovaiheessa eteen tuli kaksi sopivaa tutkimusmenetelmää. Ensimmäisenä vaihtoehtona oli tapaustutkimusmenetelmä ja toisena vaihtoehtona oli toimintatutkimusmenetelmä. Tutkiessani näiden kahden menetelmän soveltuvuuksia päädyin lopulta tapaustutkimusmenetelmään, koska toimintatutkimuksella pyrittäisiin saamaan toiminta, jolla pyrittäisiin muuttamaan tai hakemaan parannuksia johonkin tilanteeseen. Hannu Heikkinen on kirjassa Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 kirjoittanut, että perinteistä tutkimusta ohjaa intressi, jossa halutaan tietää miten asiat ovat. Toimintatutkimuksesta Heikkinen puolestaan kirjoittaa, että sen intressi on saada tietoa, miten asiat voitaisiin tehdä paremmin. Tarkoitus oli kuitenkin saada tietoa sovittelutoiminnan nykytilasta, eikä hakea siihen muutosta tai tietoa millä sitä voitaisiin parantaa. Tapaustutkimuksen käyttäminen tässä opinnäytetyössä antaa puolestaan mahdollisuuden jatkaa tutkimusta edellä mainitun toimintatutkimuksen kautta. Jatkotutkimuksissa voitaisiin toimintatutkimuksen avulla hakea muutosratkaisuja aiemman nykytilatutkimuksen esille tuomiin ongelmakohtiin.

4.2 Tapaustutkimus eli case-tutkimus

Päätutkimusmenetelmänä olen käyttänyt tapaustutkimusta eli ns. case-tutkimusta, jonka tarkoituksena on mm. selvittää jonkin kohteen nykytilaa tai tilannetta. Tapaustutkimus on empiirinen tutkimus, jolla voidaan tutkia mm. laitoksia tai yhteisöjä (Anttila, P. 2006, 286-287). Tämä menetelmä soveltui opinnäytetyöhöni erittäin hyvin, koska tarkoituksenani oli selvittää sovittelutoiminnan nykytilannetta poliisin ja miksei myös sovittelutoimiston näkökulmasta. Tutkimusmenetelmänä tapaustutkimus on ns. intensiivinen tutkimusmenetelmä ja sen yhteydessä on mahdollista käyttää havainnointia ja haastatteluja. Tapaustutkimuksen tunnusomaisina piirteinä pidetään niiden syvälle porautuvia tutkimuksia (in-depth investigations), joilla voidaan saada tutkimuksen kohteesta erittäin hyvää taustainformaatiota ja edelleen hyvän kokonaiskuvan tutkittavasta kohteesta. (Anttila, P. 2006, 287.)

Tapaustutkimus antaa tutkijalle mahdollisuuden saada tarvittavat tiedot haastattelujen ja tilastoihin perustuvien tietojen perusteella. Tapaustutkimus on omalla tavallaan melko uniikki tutkimusmenetelmä, koska siihen vaikuttavat hyvin paljon tutkijan omat näkemykset niistä asioista, joita hän itse pitää tärkeänä kerätessään tietoja tutkimustaan varten. Näistä tutkijan omista näkemyksistä ja tiedon jyvistä rakentuu paketti, jollaista ei todennäköisesti ole tai tule olemaan toista täysin samanlaista. (Anttila, P. 2006, 287-288.)

4.3 Haastattelumenetelmä

Opinnäytetyössä olen käyttänyt myös teemahaastattelumenetelmää, josta käytetään myös nimitystä puolistrukturoitu haastattelu. Tämä tarkoittaa sitä, että haastateltava vastaa ennalta määriteltyihin kysymyksiin, mutta vastauksia kysymyksiin ei ole ennalta määrätty. Näin haastateltavat voivat vastata omin sanoin kysymyksiin, jolloin myös vastaukset ja sitä kautta myös tutkimustulokset saavat syvemmän käsityksen tutkittavana olevasta aiheesta. Teemahaastattelun hyötynä on sen joustava käyttömahdollisuus. Vaikka käytetään valmiita kysymysrunkoja, niin niiden kysymysjärjestys voi vaihdella haastateltavan mukaan, mutta kuitenkin niin, että haastattelut etenevät määriteltyjen teemojen mukaisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2015, 47.)

4.4 Havaintomenetelmä eli observointi

Opinnäytetyössä olen käyttänyt lisäksi havaintomenetelmää, jolla olen pyrkinyt tuomaan esille omakohtaiset havainnot sovittelun kehittymisestä Kokemäen poliisi-asemalla sekä mikä sovittelun merkitys omaan työhöni on ollut. Olen henkilökohtaisesti ollut hyvinkin lähellä sovittelutoiminnan kehittymistä Kokemäellä ja voin havaintojeni kautta sanoa, että sovittelutoiminta on auttanut esitutkintoja hyvin paljon. Sovitteluun on voitu laittaa lähestulkoon kaikennäköisiä esitutkintoja ja vaikka sovittelua ei olisikaan saatu aikaiseksi tai edes aloitettua, niin pelkästään sillä on ollut suuri merkitys ihmisten oikeusturvaan. Useiden vuosien ajan kestänyt resurssipula poliisissa on aiheuttanut sen, että esitutkintojen aloitusajat poliisissa voivat venyä kohtuuttoman pitkiksi ja ihmisille voi tulla se ajatus, että poliisia ei heidän asiansa kiinnosta. Tämä ei pidä paikkaansa ja sen vuoksi asian saattaminen sovitteluun, vaikka ennen esitutkintatoimenpiteitä tuo ihmisille sen tunteen, että heidän asiaansa hoidetaan ja siihen voidaan saada ratkaisu. Sovittelulla on hyötyjä myös poliisille ja myös koko oikeusjärjestelmälle. Poliisi hyötyy onnistuneista sovitteluista sillä, että esitutkintoja voidaan päättää mm. asianomistajarikosten kohdalla sekä esitutkintojen saattamisessa rajoitukseen. Oikeusjärjestelmä puolestaan saa suuria hyötyjä, kun kaikkia rikos- tai riita-asioita ei lähdetä selvittämään oikeusistuntoihin. Rahallinen säästö näissä asioissa voi olla hyvinkin merkittävä.

Hanna Vilka on kirjassa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin* 1 kuvannut havaintoa tieteellisessä tutkimuksessa niin, että havainnon tulee mm. olla suunnitelmallista ja johdonmukaista (Aarnos, ym. 2018, 201). Tämän johdosta uskon, että tietojeni ja kokemuksieni kautta saamani havainnot sovittelusta ovat tieteellisesti päteviä, koska ne perustuvat 17 vuoden työkokemuksen tuomaan asiantuntemukseen.

Edelleen havainnoinnin käyttämistä haastattelun kanssa tukee Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven kirja *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*, jossa on mainittu havainnoinnin olevan yksinään erittäin haasteellinen aineistonkeruumenetelmä. Kuitenkin yhdessä toisen aineistonkeruumenetelmän kuten haastattelun kanssa se on monesti hyvin tuottoisa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 93.)

5 TUTKIMUSKYSYMYYS

Opinnäytetyön päätavoitteena ja sen kautta myös keskeisimpänä kysymyksenä on selvittää mikä on sovittelutoiminnan nykytila poliisin ja sovittelutoimiston välillä sekä onko siinä ongelmakohtia, joita voitaisiin tulevaisuudessa parantaa.

5.1 Alakysymykset

Tutkimuskysymyksen lisäksi olen miettinyt eräänlaisia teemaan liittyviä lisäkysymyksiä tutkimusta varten. Näiden teemakysymysten tarkoituksena on auttaa tutkimusta ja saada siihen lisäsyvyyttä. Kysymykset olen laatinut melko yksinkertaisiksi, koska sovittelun alkuvuosina Satakunnan poliisissa on ollut suuria ongelmia ymmärtää sovittelun tarpeellisuus omien esitutkintojen ohella tai sovittelun hyödyllisyys sovitteluprosessin alkaessa, joten nykytilan selvittämiseen ei tarvittu monimutkaisempia kysymyksiä.

- Tarpeellisuus: Pidetäänkö sovittelutoimintaa tarpeellisena poliisin eri tutkintaryhmissä?
- Hyöty: Mitä hyötyä poliisi näkee sovittelussa?
- Nykytilan muutos: Miten rikosten esikäsittely-yksikön perustaminen on vaikuttanut poliisin tekemiin sovittelualoitteisiin?
- Onko sovittelualoitteiden määrä laskenut vai noussut vuoden 2012 jälkeen?

5.2 Aineistonhankinta

Opinnäytetyöni aineistoa olin alkanut miettimään ja keräämään jo toisen opiskeluvuoden aikana vuonna 2018. Opinnäytetyöni aihe on ollut mietittynä valmiiksi, jotta voisin saada tutkintasuunnitelman valmiiksi hyvissä ajoin ja ilman kiirettä. Olen ollut aihevalinnasta yhteydessä omaan esimieheeni komisario Matti Ala-Haavistoon Kokemäen poliisiasemalta, joka oli sitä mieltä, että aihe on hyvä ja kaipaa myös selvitystä, koska sovitteluyhteistyö poliisin ja sovittelutoimiston kanssa on kokenut uudistuksia lähivuosien aikana. Ala-Haaviston kanssa keskustelin myös aikeistani haasta-

tella sovittelutoimintaan osallistuvia poliisihenkilöitä ja Satakunnan sovittelutoimiston johtavaa sovittelijaa. Ala-Haavisto piti tätä ajatusta hyvänä, koska näiltä henkilöiltä tutkimus saisi reaaliaikaista tietoa, niin tilastojen, kuin myös erittäin tärkeän henkilökohtaisen kokemuksen kautta.

Tutkimustavoitteeseen pääsemiseksi tein haastatteluja poliisin ja sovittelutoimiston edustajille. Haastattelujen tavoitteena oli saada reaaliaikaista tietoa sovitteluun ja niiden aloitteisiin osallistuvilta henkilöiltä. Poliisin osalta haastatteluja tein yhdelle Satakunnan alueen poliisin tutkintaryhmän johtajalle, kahdelle poliisin päällystoesimiehelle sekä Satakunnan sovittelutoimiston johtavalle sovittelijalle. Omien suunnitelmien pohjalta uskon, että näillä haastatteluilla saan tarpeellisen määrän tutkimustietoa, jotta vastaus tutkimuskysymyksiini onnistuu.

Haastattelujen lisäksi olen hankkinut opinnäytetyön aineistoa poliisin sekä sovittelutoimiston arkistomateriaaleista. Näistä olen saanut opinnäytetyöhön tilastotietoa sovittelutoiminnan nykytilasta ja miten se on kehittynyt viime vuosien aikana.

Näiden edellä mainittujen aineistohankintojen lisäksi olen kirjannut opinnäytetyöhön omat havaintoni ja kokemukseni sovittelusta ja sen tuomista hyödyistä poliisin työssä.

Henkilökohtaiset haastattelut olen päättänyt tallentaa erilliselle sanelimelle, jotta minulla olisi haastattelun jälkeenkin mahdollisuus kuulla jokainen haastattelu, niin kuin se on sanottu, eikä luottaa pelkästään omiin kirjallisiin muistiinpanoihini. Haastattelut olen myös pääpiirteittäin kirjannut itselleni ylös, joko tietokoneelle tai käsin kirjoittamalla.

Nauhoitettava haastattelu tuo mukanaan myös omia hankaluuksiaan. Haastattelu tulisi olla mahdollisimman autenttinen tilanne ja haastattelun aikana pitäisi välttää esim. nauhoituksen korostamista, jotta haastateltava ei kiinnittäisi siihen liikaa huomiota. Yhden henkilön haastatteluun riittää nauhuri tai mikillinen videokamera. (Anttila P. 2006, 188.)

Haastattelun helpottamiseksi haastateltavan näkökulmasta, olen suorittanut henkilökohtaiset haastattelut haastateltavien omalla työpaikalla. Uskoisin, että näin sain haastattelutilanteen tavanomaiseksi ja työtilanteenomaiseksi. Kaikki haastateltavat olivat rentoja ja kysymyksiin vastaamisissa ei ollut minkäänlaisia ongelmia. Haastattelun aikana sain vastaukset hakemiini kysymyksiin.

6 TUTKIMUKSEN HAASTATTELUT

Haastattelut on suoritettu sovittelua ja sovitteluyhteistyötä tekeville henkilöille Satakunnan poliisissa sekä sovittelutoimistossa. Kokemäen poliisiasemalta olen haastatellut komisario Matti Ala-Haavistoa, Porin poliisiasemalta tutkintaryhmänjohtaja Juho Rinnettä, esikäsittely-yksikön tutkinnanjohtaja ylikomisario Jari Riialia sekä Satakunnan sovittelutoimistosta johtavaa sovittelijaa Katja Vaahteraa. Näiden haastattelujen avulla olen saanut reaaliaikaista ja todenperäistä tietoa siitä missä tilanteessa rikosasioiden sovittelu on ja mikä sen merkitys on rikosasioiden käsittelyssä.

Haastattelujen teeman kysymyksineen olen pyrkinyt muotoilemaan niin, että haastateluista saataisiin haastateltavan oma mielipide sovittelusta ja siihen liittyvistä menetelmistä. Koska haastateltavien työnkuvat olivat erilaisia, niin pelkästään yhden kysymyslomakkeen käyttöä en ole pitänyt tarkoituksenmukaisena tutkimustulokseen pääsemiseksi vaan olen muokannut kysymyksiä jokaiselle eri haastateltavalle sopivaksi.

6.1 Komisario Matti Ala-Haavisto

Komisario Matti Ala-Haavisto on toiminut Kokemäen poliisiasemalla päällystön edustajana ja tutkinnanjohtajana vuodesta 2010 lähtien. Ala-Haaviston haastattelun tarkoituksena oli saada päivittäistutkintaryhmän tutkinnanjohtajan kokemuksia ja ajatuksia sovitteluyhteistyöstä. Ala-Haavisto on toiminut tutkinnanjohtajana vuosina, jolloin sovitteluyhteistyö on alkanut muuttua Kokemäen poliisiasemalla ja miksei myös koko Satakunnan alueella.

Aluksi tiedustelin Ala-Haaviston omia kokemuksia yleisellä tasolla sovitteluyhteistyöstä. Ala-Haavisto kertoi, että hänen syvällisin kokemuksensa sovitteluyhteistyöstä on tullut juurikin Kokemäellä työskennellessään. Hänellä on kertomansa mukaan kokemusta myös aikaisemmista tutkinnanjohtajan viroista muilla poliisiasemilla toimissaan. Niiden aikaiset kokemukset ovat kuitenkin jääneet melko olemattomiksi, koska sovittelua ei tuolloin vielä käytetty kovinkaan paljoa poliisin esitutkinnoissa. Kokemäellä Ala-Haavisto on ehtinyt näkemään sovittelutoiminnan nousun yhdeksi tärkeimmistä esitutkinnan välineistä yhteistyökumppaneiden kanssa. Ala-Haavisto muisteli, että aluksi Kokemäelläkään sovittelua ei käytetty sen koko potentiaalilla vaan sen vakiintuminen esitutkintoihin alkoi Ala-Haaviston muistamana vuosien 2012 – 2014 välillä. Yhteistyö on edelleen vuosi vuodelta vakiintunut myös muilla Satakunnan poliisiasemilla ja varsinkin Porin asemalla sovittelun täysi hyödyntäminen on alkanut vasta vuonna 2016.

Kokemäen poliisin asenne sovittelua kohtaan on tehnyt Ala-Haavistoon suuren vaikutuksen ja sen on voinut nähdä myös Satakunnan poliisilaitosten tilastoissa. Kokemäki on useana vuotena ollut Satakunnan laitoksista tilastojen kärjessä, jossa on katsottu esimerkiksi sovittelualoitteiden määrää. Suurimpana laitoksena Pori ei ole suuremmasta tutkijamäärästään huolimatta kyennyt vastaamaan Kokemäen aloitemääriin vaan Kokemäki onkin ollut täysin omilla kymmenluvuillaan. Tämän johdosta Satakunnan sovittelutoimisto onkin tehnyt vuonna 2014 päätöksen, että Kokemäelle on ollut pakko vuokrata erikseen omat sovittelutoimiston tilat, jotta Kokemäen tekemien aloitteiden hoitaminen olisi ollut helpompaa, niin sovittelijoille, kuin myös asiakkaille. Alkuun sovittelutoimistolla oli omat tilat yhteiskoululla, mutta myöhemmin 2016 tai 2017 he ovat vuokranneet isommat tilat Kokemäen virastorakennuksesta, jossa myös poliisiasema toimii. Tuolloin on myös alettu käyttämään viikoittaista sovittelijan tapaamista ja tutkintaryhmän johtaja on käynyt perjantaisin henkilökohtaisesti läpi kaikki sovitteluun ehdotetut esitutkinnat. Kyseistä viikoittaista tapaamista käytettiin aina vuoden 2018 syksyyn asti, kunnes ryhmänjohtajavaihdoksen johdosta tapaamisista luovuttiin. Satakunnan sovittelutoimisto olisi kyllä halunnut tapaamisia jatkaa, mutta esikäsittely-yksikön aloittamisen vuoksi aloitemäärät laskivat ja tapaamiset eivät enää olleet niin tarpeellisia. Ala-Haavisto on itse ollut sitä mieltä, että tapaamiset ovat auttaneet sovitteluyhteistyötä ja samalla luonut sen vakaan pohjan tut-

kijoille tehdä oma-aloitteisia sovittelualoitteita, jos esitutkintaan tulee tapauksia, joita ei ole muualta sovitteluun toimitettu.

Omiin työtehtäviinsä viitaten Ala-Haavisto näki suurimmat hyödyt esimerkiksi rajoitusesitysten kanssa, kun hän on valmiin sovittelusopimuksen kanssa tehnyt rajoitusesitystä syyttäjälle. Sovittelutoimisto on yhteistyön kanssa saanut sovittelusopimusrungon sellaiseksi, että se vastaa poliisin kuin myös siviilipuolen vaatimuksia. Syyttäjän tekemien rajoitusesitysten avulla on poliisi saanut vähennettyä sellaisia massarikoksia, joiden esitutkinnan jatkamisella ei olisi ollut tarvittavaa hyötyä asianosaisten osalta. Toinen hyöty saadaan, kun asianomistajarikoksia saadaan tutkinnanjohtajan päätöksellä päättää onnistuneen sovittelun jälkeen. Ala-Haavisto antaakin suuren kiitoksen Satakunnan sovittelijoille, joiden rautaisella ammattitaidolla on lukuisia esitutkintoja saatu päätökseen niin, että kaikki osapuolet ovat olleet tyytyväisiä. Ala-Haavisto määrittelee sovittelijoiden tason erittäin korkeaksi. Kolmantena hyötynä Ala-Haavisto näki korvausasioiden sovinnot. Vaikka korvaukset saataisiinkin sovittua, niin se ei kuitenkaan esitutkintaa vielä rikosnimikkeestä riippuen päättä, mutta hyöty jo käsitellyistä korvausasioista voidaan todeta, vaikka tuomioistuimien ajan säästössä. Ala-Haavisto on kertomansa mukaan saanut paljon positiivista palautetta asiakkailta, syyttäjiltä ja käräjäoikeudesta, kun asiakkaat ovat olleet sovittelu-toimintaan enemmän kuin tyytyväisiä, syyttäjän työmäärää on saatu vähennettyä ja käräjäoikeuteen tuhlaantuvia yhteiskunnan varoja on saatu säästettyä. Ala-Haavisto halusi vielä erikseen korostaa, että sovittelu ei missään nimessä poista rikosentekijän vastuun poistoa vaan jokainen esitutkinta arvioidaan lain säädösten mukaisesti ja esitutkinat etenevät syyttäjälle syyteharkintaan, jos edellytykset siihen täyttyvät. Esimerkiksi parisuhdeväkivalta on pääsääntöisesti asia, joka etenee syyteharkintaan lähes aina.

Yleisesti ottaen jo pelkästään asian käsittely sovittelussa auttaa usein molempia asianosaisia käsittelemään tapahtunutta ja parhaimmissa tapauksissa vastaavat teot eivät enää toistu samalla henkilöllä.

Kysymykseen sovitteluyhteistyöstä poliisin ja sovittelutoimiston välillä Ala-Haavisto vastasi ytimekkäästi, että ”erittäin toimiva yhteistyö ja varsinkin sen nykytilassa”. Ala-Haavisto lisää vielä, että apu on varmasti molemmin puoleista, mutta varmasti on poliisi kuitenkin vielä se enemmän hyötyvä osapuoli tästä yhteistyöstä. Ala-

Haavisto ei näe ongelmia yhteistyössä ja sen varmistamiseksi on ainakin Kokemäen poliisiasemalla ollut käytäntö, että sovittelutoimistolta on tullut henkilö pitämään luentoja sen hetkisestä sovittelusta ja mitä uudistuksia aika tuonut tullessaan. Nykymaailma kun on sellainen, että muutoksiin on reagoitava, jos haluaa maailman menon perässä pysyä.

Ala-Haavisto kertoo olevansa erittäin tyytyväinen sovitteluyhteistyön nykytilaan ja olevansa huojentunut, että alkuvaikeuksista on päästy yli ja sovittelun hyödyt ovat alkaneet tulla esille poliisihallinnossa. Muutoksia on viimeisten kymmenen vuoden aikana tullut runsaasti ja ehkä suurimpana esikäsittely-yksikön mukaantulo. Tämä on tietääkseni lisännyt sovittelualoitteiden määrää entisestään, kun erillinen yksikkö painuu tutkintojen alkuvaiheisiin paremmalla ajalla, kuin mitä ei välttämättä perustutkinnassa ole mahdollista. Vaikkei aloitteita enää tulekaan Kokemäen asemalta entiseen tapaan esikäsittely-yksikön mukaan tulon johdosta, niin senkin hyödyt ovat suuret, koska aloitteiden pois jäänti on puolestaan lisännyt rikostutkijoiden aikaa varsinaiseen tutkintaan.

Ongelmia ei Ala-Haavisto näe sovitteluyhteistyössä, mutta on hieman huolissaan, että käsitelläänkö poliisiammattikorkeakoulussa sovittelua millään tavalla tai jos, niin onko se riittävää. Sovittelutoiminnan läpikäynti jo perusopintojen aikana antaisi Ala-Haaviston mielestä jokaiselle uudelle poliisille hyvän pohjan jatkaa poliisin ja sovittelutoimiston erinomaista yhteistyötä (Ala-Haavisto haastattelu 9.10.2019).

6.2 Rikosylikonstaapeli Juho Rinne

Porin poliisiasema on Satakunnan isoin, joten oli tarpeellista haastatella tutkintaryhmänjohtajan myös sieltä. Nykyään myös Porin asemalla on rikostutkintaryhmiä vähennetty ja tiivistetty, kuten on käynyt koko maan asemilla. Tutkintaryhmiä Porissa on nykyään kaksi aikaisemman neljän sijaan. Miettiessäni kumpaa nykyistä ryhmänjohtajaa haastattelin, niin ajattelin ottaa mielipiteen virkaiältään nuoremmalta ylikonstaapelilta. Haastattelin rikosylikonstaapeli Juho Rinteen, joka toimii Porin poliisiaseman tutkintaryhmä kahden ryhmänjohtajana.

Haastattelun alkuun tiedustelin Rinteen yleistä kokemusta sovitteluyhteistyöstä. Rinne kertoi toimineensa rikostutkijana vuodesta 2013 lähtien. Tuolloin hän oli kertomansa mukaan vielä hyvin nuori poliisi ja kosketuspintaa sovitteluun oli hyvin vähän. Rinteen mukaan sovitteluyhteistyö oli tuohon aikaan kyllä muutenkin aika vähäistä, eikä sovittelua käytetty paljoakaan hyväksi rikostutkinnoissa. Syynä Rinteen mukaan saattoi olla asenne, että sovittelua pidettiin tutkintaa hidastavana toimena. Sovittelualoitteita on aina tehty, mutta aloitemäärät ovat olleet vähäisiä. Rinne itse kertoi havahtuneensa sovittelun hyötyyn muutamaa vuotta myöhemmin ja sen jälkeen hän on alkanut käyttää sovittelua enemmän ja enemmän.

Nykytilanne on Porissakin se, että Turun esikäsittely-yksikkö tekee suurimman osan sovittelualoitteista, jonka johdosta varsinaisiin tutkintaryhmiin ei sellaisia tutkintoja tule, mitä ei ole ensin jo sovitteluun tarjottu tai ainakin niitä tulee hyvin harvoin.

Kysyessäni Rinteen omaa näkemystä sovitteluyhteistyön nykytilasta poliisin ja sovittelutoimiston välillä, niin hänen ensimmäinen näkemyksensä oli, että yhteistyö on moitteetonta. Vaikka asemilta ei enää nykyään aloitteita tulekaan entiseen tapaan, niin silti Rinne uskaltaa sanoa, että yhteistyö on parantunut huomattavasti muutaman vuoden takaiseen aikaan nähden. Rinteen oman ryhmän toimia ajatellen yhteistyö toimii myöskin erinomaisesti, vaikka sovittelun kanssa ei enää niin paljoa olekaan yhteistoimintaa. Rinne kertoo, että nykyään yhteistyöhön kuuluu pitkälti tilannetietojen kyselyitä ja sopimuksen täyttymisen seuranta. Yhteydenpito toimii Rinteen mukaan ilman ongelmia ja tilannetiedot tulevat poliisille hyvin nopeasti. Myöskään sopimuksien täyttymisestä ei poliisin tarvitse kovin paljon itse stressata, koska sovittelutoimisto seuraa myös sopimuksien täyttymistä ja niiden jälkeen ilmoittaa lopputuloksista poliisille. Kokonaisuudessaan Rinne näkee, että yhteistyö toimii nyt sellaisena kuin sen olisi pitänyt olla jo viisi vuotta sitten. Nykyään yhteistyön hyödyt on poliisissa huomattu ja Rinne pitää myös esikäsittely-yksikön toimintaa hyvänä, koska tuolloin sovittelualoitemäärät ovat nousseet ja ne ovat kaiken kaikkiaan yhteneväisiä, eikä esimerkiksi paikkakuntakohtaisia eroja aloitteissa ole.

Sovittelun hyödyt näkyvät myös siinä, että onnistuneiden sopimusten kautta voi poliisi saada esitutkinnan päätettyä suoraan ns. asianomistajarikoksissa. Myös virallisen syytteen alaisissa rikoksissa sovittelusopimuksella on suuri merkitys, jos esitutkintaa

haetaan, vaikka syyttäjälle rajoitukseen. Tietysti myös asiakkaat saavat sovittelusta hyötyä siinä määrin, että heidän asiaansa käsitellään nopeammin, kuin mihin poliisin omat resurssit antavat mahdollisuuden. Tuolloin myös poliisi säästyy monelta tilan-
netietosoitolta, kun asiakkaat haluavat tietää heidän asioidensa etenemisestä.

Kysymykseen ryhmänjohtajan toimista sovittelualoitteisiin, ei Rinteellä kovin paljon ollut sanottavaa. Yleensä esitutkinnat ovat jo käyneet sovittelussa tai ovat siellä tai sitten niiden ei katsota olevan sovitteluun soveltuvia. Näitä tilanteita tulee, kun asi-
anosaiset ovat poliisin hallussa ja aamulla kuulustelujen jälkeen esitutkinta saadaan nopeasti kasattua pöytäkirjaksi ja syyteharkintaan. Sovitteluun lähettäminen hidastai-
si tätä muutamalla viikolla tai kuukaudella.

Rinne katsoo, että sovittelun kehittyminen on ollut viime vuosina runsasta ja onneksi se on mennyt oikeaan suuntaan. Esikäsittely-yksikön aloitekyynnys on todella matala ja se on kaikkien osapuolten kannalta erittäin hyvä asia. Rinne ei näe itse yhteistyös-
sä ongelmia, mutta toivoisi pysyvää käytäntöä esimerkiksi vuosittaisten sovittelija-
käyntien muodossa jokaisella poliisiasemalla. Näin pysyttäisiin mukana muutoksissa ja yhteistyö pystyisi toimimaan edelleen hyvänä. Rinne ei ole itse tietoinen, että onko poliisiammattikorkeakoulussa sovittelusta opintoja ja hän toivoisikin, että sovittelus-
ta olisi oma kurssinsa, jotta uudet poliisit olisivat valmiiksi tietoisia sovittelun hyö-
dyistä tullessaan työharjoittelujaksolle (Rinne haastattelu 24.10.2019).

6.3 Rikosylikomisario Jari Riiali

Yhtenä ehkä tärkeimmistä ja kiinnostavimpana haastatteluna pidin Lounais-Suomen poliisilaitoksen esikäsittely-yksikön johtajan, rikosylikomisario Jari Riialin haastatte-
lua. Haastattelun tein muista poiketen sähköpostitse, koska Riialin työkiireiden ja etäisyyden johdosta henkilökohtainen haastattelu olisi ollut hyvin hankalaa järjestää. Haastattelua varten lähetin Riialille muutaman kysymyksen, joihin hän vastasi vas-
taamalla lähettämäni sähköpostiin. Mielestäni tämä toimintatapa toimi erinomaisesti ja sain sillä haluamani laatuksen haastattelun.

Aluksi tiedustelin Riialin aikaisempaa kokemusta sovitteluyhteistyöstä ja miten se on hänen mielestään muuttunut viimeisten seitsemän vuoden aikana. Riiali kertoi toimineensa tutkinnanjohtajana Loimaan poliisiasemalla vuosina 2012 – 2015. Tuona aikana hän kertoo sovitteluyhteistyön tulleen hänelle tutuksi. Loimaalla yhteistyö oli toiminut erittäin hyvin Varsinais-Suomen sovittelutoimiston kanssa. Yhtenä syynä hyvään yhteistyön Riiali piti sitä, että heidän asemallaan kävi viikoittain sovittelija, jonka kanssa sovitteluun menevät tutkinnat ja muutkin sovitteluun liittyvät asiat käytiin läpi. Riiali kehuu myös tätä sovittelijaa erittäin aktiiviseksi ja hän kävi tutkinnanjohtajan lisäksi läpi kaikki työvuorossa olevat tutkijat. Tutkijoiden kanssa tämä sovittelija sitten kävi läpi kaikki sovitteluun soveltuvat esitutkinnat ja sovitteluprosessi alkoi. Riiali pitää juuri tuota kahdenkeskeistä ja kasvokkain suoritettua tapaamista hyvänä, koska silloin tutkija saattoi antaa heti alkuun kaikki sovittelijan tarvitsemat materiaalit, eikä niitä yleensä tarvinnut enää perästä pitäen kysellä. Riialin mielestä pääpoliisiasemalla ei samaan aikaan päästy yhtä hyvään lopputulokseen. Nykyään sovitteluyhteistyö onkin pitkälti keskittynyt esikäsittely-yksikköön.

Koska Jari Riiali toimii esikäsittely-yksikön johtajana, halusin tietää häneltä yksikön toimintatavoista liittyen sovittelualoitteisiin ja yhteistyöhön sovittelutoimistoiden kanssa. Riiali kertoi, että sovittelutoimintaa on kehitetty yhdessä esikäsittely-yksikön, sovittelutoimistoiden ja syyttäjien kanssa. Syyttäjien kanssa toimintaa on linjattu mm. minkälaiset jutut soveltuvat sovitteluun ja sen jälkeiseen rajoittamisprosessiin. Sovittelualoitteet ovat Riialin tiedon mukaan kasvaneet koko Lounais-Suomen poliisilaitoksen alueella sen jälkeen, kun esikäsittely-yksikkö on aloittanut toimintansa. Lounais-Suomen alueella aloitteet ovat nousseet n. 50 prosenttia vuodesta 2016 vuoteen 2017. Vuonna 2018 kasvu on jatkunut edelleen n. 20 prosentilla. Vuonna 2018 esikäsittely-yksikkö on tehnyt Riialin mukaan sovittelualoitteita noin 1100 kappaletta. Tähän on laskettu molempien Satakunnan ja Varsinais-Suomen sovittelutoimistojen aloitemäärät. Esikäsittely-yksikön osuus kaikista Lounais-Suomen poliisilaitoksen sovittelualoitteista oli n. 65 prosenttia.

Esikäsittely-yksikön toimintatavoista Riiali kertoi, että yksikön tutkintavastuussa olevat tutkijat valitsevat poliisilaitoksen vuorokausiraporteista kaikki ne jutut, jotka tutkijoiden mielestä soveltuvat sovitteluun. Tämän jälkeen tutkija esittelee nämä jutut tutkinnanjohtajalle, jonka tekemillä päätöksillä ne etenevät sovitteluun. Sovitteluun

hyväksytyt jutut lokeroidaan ja kerran viikossa ne toimitetaan sovittelutoimistoille Satakuntaan ja Varsinais-Suomeen. Satakuntaan menevät lähetetään postitse ja Varsinais-Suomeen ne toimitetaan henkilökohtaisesti, koska sovittelutoimisto on poliisilaitoksen naapurirakennuksessa. Sovitteluun menevät jutut laitetaan sovittelun ajaksi OD-tilaan odottamaan sovittelun lopputulosta. Lopputuloksesta riippuen juttu jaetaan sen jälkeen joko perustutkintaryhmille, tehdään rajoitusesitys tai ne päätetään muulla perusteella.

Sovitteluyhteistyön hyödyllisyydestä poliisille Riiali kommentoi, että koko esikäsittely-yksikön henkilökunta on sitä mieltä, että yhteistyö toimii erittäin hyvin sovittelutoimistoiden kanssa. Satakunnan kanssa yhteistyö toimii myös ongelmitta, vaikka etäisyyttä onkin jonkin verran. Satakunnan sovittelutoimistosta sen henkilökunta on käynyt tutustumassa esikäsittely-yksikköön pari kertaa ja seuraava käynti on sovittu marraskuulle 2019. Riiali näkee sovittelun olevan hyödyllistä koko oikeusprosessin kannalta, koska yleensä sillä on päästy tavoiteltuun lopputulokseen. Sovittelun avulla on esitutkinta, syyteharkinta ja tuomioistuinkäsittely voitu välttää kokonaan ja näin saatu aikaan huomattavia yhteiskunnan varojen säästöjä. Myös asiakkaan kannalta edellä mainitun mukainen lopputulos on paljon helpompi, jos sovinto on saatu aikaiseksi, eikä asiaa enää käsitellä tai tapella tuomioistuimessa. Yleensä sovinnon jälkeen kaikille asianosaisille jää parempi mieli, kun se on sovittu, eikä riideltä.

Onnistuneen sovittelun jälkeen valtaosa jutuista voidaan poliisin toimesta päättää, kun asianomistaja on perunut asiassa rangaistusvaatimuksensa. Jos juttu on ollut virallisen syytteenalainen, niin näistä tehdään erikseen rajoitusesitys syyttäjälle. Sovittelusopimuksella on rajoitusvaiheessa erittäin suuri merkitys ja lähes aina syyttäjä tekeekin rajoituksen.

Viimeiseksi kysyin Riialin ajatuksia mahdollisista parannus- tai muutosesityksistä sovitteluyhteistyöhön. Riialin mukaan yhteistyötä tulisi edelleen syventää ja yhteistapaamisia järjestää säännöllisesti. Myös palautteen antaminen puolin ja toisin on tärkeää. Riialin mielestä poliisin oma toiminta kaipaa jatkuvaa tarkastelua ja kehittämistä. Vaikka esikäsittely-yksikkö pyrkiikin katsomaan kaikki sovitteluun soveltuvat jutut, niin varmasti joitain niitä Riialin mukaan etenee myös perustutkintaan. Vuosi 2019 on ollut kesän ja syksyn osalta vaikeaa esikäsittely-yksikössä, koska sen

toimintaa ovat haitanneet jatkuvat poistumat ja lähinnä työnjohtotasolla. Tämä on aiheuttanut sen, että tutkijat ovat joutuneet yksittäistapauksissa tekemään itsenäisiä päätöksiä mitä jutulle tekevät, koska tutkinnanjohtoa ei ole aina ollut saatavilla. Näissä tilanteissa korostuu tutkijoiden eroavaisuudet heidän työtavoissaan, eivätkä näin ollen kaikki näe tutkintaprosessia samalla tavalla.

Loppuun Riiali lisäsi, että esikäsittely-yksikköön ollaan nyt luomassa prosessikuvausta ja tutkinnanjohtoa ollaan kasvattamassa. Riiali luottaakin siihen, että tulevaisuudessa toimintatavat yhtenäistyvät ja laadunvalvonta paranee (Riiali haastattelu 24.10.2019).

6.4 Johtava sovittelija Katja Vaahtera

Saadakseni myös ensikäden tietoa sovittelusta sovittelijan kannalta katsoen, niin haastattelin opinnäytetyötäni Satakunnan sovittelutoimiston johtavan sovittelijan Katja Vaahteran. Haastattelun tarkoituksena oli saada ensikäden tietoa sovittelijoiden näkökulmasta ajatellen heidän ja Satakunnan alueen poliisien kanssa. Haastattelu pidettiin Satakunnan sovittelutoimiston päätoimistolla Porin Antinkadulla.

Haastattelussa käytin tallentamiseen matkapuhelimen äänitystoimintoa, jonka tarkoituksena oli varmistaa haastattelun purkamisen onnistuminen, jos vaikka tietokoneelle kirjoitetussa haastattelun purussa olisi tullut mahdollisia puutteita tai virheitä.

Haastattelua varten tein yhteensä seitsemän kysymystä, joiden avulla katsoin saavani tarpeeksi tietoa opinnäytetyöni ongelman selvittämistä varten. Pääpaino kysymyksilläni oli vuoden 2012 jälkeiseen aikaan sekä miten sovitteluyhteistyö on muuttunut vuosien 2012 ja 2018 välisenä aikana.

Haastattelutilanne itsessään oli erittäin rento ja paineeton. Tähän suurimpana syynä oli omasta mielestäni se, että Katja Vaahteran oli jo tuttu työni puolesta ja se, että Vaahtera itse on erittäin avoin ihminen, joka mielestäni on yksi parhaimmista sovittelijan taidoista.

Ensimmäisenä kysymyksenä tiedustelin Vaahteralta, että mikä on hänen oma mielipiteensä Satakunnan sovittelutoimiston ja Satakunnan poliisin sovitteluyhteistyön nykytilasta. Vaahteran mielestä sovitteluyhteistyö on siinä tilassa mitä he ovat jomonen vuoden ajan yrittäneet saada. Tällä hän tarkoitti sitä, että alkuvaiheen ja tarkemmin vuoden 2012 jälkeen on sovitteluyhteistyössä tapahtunut suuria muutoksia parempaan suuntaan. Nykyään Vaahteran mielestä poliisi arvostaa ja luottaa sovitteluun paljon enemmän kuin esim. kuusi tai seitsemän vuotta sitten. Alkuvaiheessa poliisilla ei tainnut olla ihan sitä ymmärrystä, että mitä kaikkea hyötyä sovittelusta mm. esitutkinnoissa voi olla. Nykyisin poliisilta tulevat sovittelualoitteet tulevat sellaisella luottamuksella, että jos sovittelua ei jostain syystä saada tehtyä, niin poliisi ei sitä ajattele turhana vaan palautteet ovat kielteisistäkin sovitteluista huolimatta olleet hyviä. Sovittelualoitteita tulee nykyään paljon enemmän kuin tuolloin 2012 tai jopa kolme vuotta sitten.

Seuraavaksi kysyin Vaahteralta, että miten hän itse kuvailisi sovitteluyhteistyön muuttuneen vuoden 2012 jälkeen. Vaahtera kertoi, että sovittelualoitteet ovat lisääntyneet ja hänen mielestään tähän on varmasti vaikuttanut poliisin esikäsittely-yksikön perustaminen. Vaahtera korosti myös uudestaan, että heidän toimintansa arvostus on noussut huomattavasti ja heidän työnsä hyödyllisyyttä ymmärretään poliisissa entistä enemmän. Poliisi on siis huomannut tai oppinut käyttämään sovittelua osana heidän omia tutkintojaan. Tästä onkin sovittelijoille tullut tunne, että he ovat osa poliisin suorittamaa esitutkintaa. Yhtenä sovittelun hyötynä poliisitoimintaan Vaahtera näkee siinä, että poliisin nykyressurssien tuoma työpaine helpottuu, kun asiakkaiden tekemiä ilmoituksia hoidetaan nopeammin kuin mitä poliisi itse ei välttämättä kykene tekemään. Poliisin kannalta on siis hyvä, että sovittelijat alkavat hoitaa omaa osuuttaan jo ennen kuin poliisi on itse välttämättä aloittanut esitutkinnan aktiivista tutkintaa. Sovittelijan mukaantulo vähentää varmuudella ihmisten epätietoisuutta siitä, että hoidetaanko heidän asiaansa ja näin myös poliisille tulevat soitot vähentyvät. Voisi sanoa, että näin kaikki voittavat, kun asiakas saa oman asiansa vireille nopeasti, sovittelu-toimisto saa työtehtäviä ja poliisi saa hieman enemmän työrauhaa esitutkintoja varten. Tietenkään tämäkään ei ole täysin ongelmatonta vaan hyvin alkuvaiheessa olevat esitutkinnat lisäävät jonkin verran sovittelijoiden työtä, kun asiakkailla saattaa olla paljon kysymyksiä rikosprosessista ja syyttäjän toiminnasta. Nämä yleensä kuuluvat poliisin omiin toimiin, mutta sovittelijoiden koulutuksella ja ammattitaidolla ne on-

nistuvat myös sovittelijalta. Toinen hankaluus raakilemaisten esitutkintojen tullessa sovitteluun on se, että asiakkaat voivat olla vielä niin kovassa tunnekuohussa, että he eivät itse halua olla missään tekemisissä vastapuolen kanssa ja näin sovittelu saattaa päättyä jo ensimmäiseen yhteydenottoon. Tähän auttaa monesti se, että vaikka sovittelusta olisi aluksi tullut kielteinen päätös, niin poliisin tekemä uusi sovittelualoite voikin jo onnistua, kun asiakas itse on laantunut ja ajatukset sovinnosta alkavat muodostua selvemmiksi. Esimerkkinä tällaisista tilanteista voisi olla vaikka, että poliisin esikäsittely-yksikkö on tehnyt rikoksesta sovittelualoitteen, joka kuitenkin on syystä tai toisesta päättynyt kielteisenä. Esitutkinnan edetessä rikostutkijalle voi tämä tehdä uuden sovittelualoitteen, jolloin aikaisemmin kielteinen suhtautuminen sovitteluun on asianosaisilla voinut ja monesti onkin muuttunut myönteiseksi. Yhteistyön parhaimmat hedelmät syntyvät Vaahteran mukaan, kun kokenut poliisi ja sovittelija ovat keskenään yhteydessä soviteltavista tutkinnoista ja millaisia tapauksia kannattaa ja voidaan sovittaa. Nykyään tämä molemmiin puoleinen konsultointi onkin lisääntynyt ja helpottunut poliisin ja sovittelutoimiston välillä. Vaahteran mielestä tämä onkin kaikkien asiakkaiden etujen mukaista ja auttaa parhaiten sovittelua tarvitsevia ihmisiä. Nykyään esikäsittely-yksikön tulon jälkeen on yhteistyö alkanut toimia myös niin, että parisuhdeväkivalta tapauksissa sovittelutoimisto tekee tarpeelliset lastensuojeluilmoitukset sosiaalitoimistolle, jos poliisi ei sellaista ole tehnyt. Yhteistyö toimii myös muihinkin suuntiin kuin vain poliisin ja sovittelun välillä. Tämä on sitä parasta yhteistyötä Vaahteran mukaan.

Kolmantena kysymyksenä tiedustelin Vaahteralta, että onko poliisin esikäsittely-yksikön perustaminen vaikuttanut poliisilta tulevien sovittelualoitteiden määrään. Vaahtera oli tätä jo hieman sivunnutkin aikaisemmissa vastauksissaan, mutta hän täsmensi edelleen, että esikäsittely-yksikön mukaan tulo on lisännyt sovittelualoitteiden määrää Satakunnan sovittelutoimistossa. Vaahtera lisäsi tähän myös, että vaikka aloitteet ovat lisääntyneet, niin samalla myös kielteiset päätökset ovat lisääntyneet. Tähän Vaahtera ilmoitti syyksi tietysti aloitteiden lukumäärän nousun, mutta myös sen, että esikäsittely-yksikkö toimittaa aloitteet hyvin alkuvaiheessa esitutkintoja, jolloin jo aiemmin mainittu asianosaisten tunnekuohut ovat kovimmillaan. Kuitenkin Vaahtera piti esikäsittely-yksikön toimintaa erittäin hyvänä uudistuksena.

Seuraavaksi tiedustelin Vaahteralta, että onko hänen mielestään tai onko hänelle tullut tietoon mahdollisia ongelmakohtia tai puutteita poliisin esikäsittely-yksikön toiminnassa liittyen sovittelualoitteisiin. Vaahteran mielestä ongelmia ei ole. Vaahteran mukaan sovittelutoimisto on erittäin tyytyväinen esikäsittely-yksikön toimintaan ja yhteydenpito ja muu toiminta heidän kanssaan toimii moitteetta.

Seuraavan kysymyksen tarkoituksena oli selvittää, että onko Vaahteralla esittää mahdollisia muutosehdotuksia yhteistyön parantamiseksi poliisin ja sovittelutoimiston välille. Vaahtera mainitsi ensimmäiseksi, että säännöllisiä tapaamisia poliisiyksiköiden kanssa tulisi lisätä, jotta sovittelua voitaisiin esitellä esim. uusille poliiseille ja samalla myös perehdyttää sovitteluun ja sen tuomiin hyötyihin. Sovittelutoimiston antaman perehdytyksen lisäksi Vaahtera toivoisi, että myös poliisin tutkintayksiköiden esimiehet järjestäisivät itse perehdytystä sovitteluun, jotta saataisiin lisättyä positiivista asennetta sovittelutoimintaa kohtaan. Nykytila on jo parantunut huomattavasti aikaisempiin vuosiin nähden, mutta Vaahteran mukaan aina olisi jotain pientä parannettavaa ja varsinkin, kun uusia poliiseja tulee harjoitteluun tai työhön melko usein. Vaahtera ei itse osannut sanoa, että mikä poliisin saama koulutustaso on Poliisiammattikorkeakoululla liittyen sovittelutoimintaa, mutta se joka tapauksessa olisi hyvä ottaa opintoihin mukaan, jos se ei siinä jo ole. Vaahtera pitäisi hyvänä muutoksena tai lisänä sitä, että sovittelutoimiston ammattihenkilöstö voisi toimia poliisitalon yhteydessä, jolloin sovittelija olisi aina lähellä sitä instanssia, josta tulee sovitteluun eniten aloitteita. Tuolloin poliisi voisi heti tarpeen tullen ohjata asiakkaan ammat-
tisovittelijalle.

Viimeisten kahden kysymyksen avulla toivoin saavani tietoa sovittelutoimiston ja syyttäjänviraston välisestä yhteistyöstä. Vaahtera kertoi, että heillä Satakunnan sovittelutoimistossa on yhteistyöhenkilö Länsi-Suomen syyttäjänviraston kanssa. Satakunnan alueella syyttäjänvirastosta yhteistyöhenkilöinä toimivat kihlakunnansyyttäjät Anne Raitoharju ja Jonna Ryyänen. He osallistuvat yhteistyön merkeissä sovittelutoimiston järjestämiin koulutuksiin ja vastapalveluna sovittelijat saavat syyttäjiltä suoraan apua esimerkiksi vaativien juridisten ongelmien kanssa. Syyttäjänvirastosta tulee vuosittain keskimääräisesti n. 30 sovittelualoitetta tapauksista, joita ei ole syyttä tai toisesta aikaisemmin yritetty sovittaa. Toimintatapa syyttäjiltä on sellainen, että he lähettävät meille tapauksen tiedot ja me arvioimme sen, että onko tapaus sovi-

teltavissa. Tämän tarkoituksena on sama kuin muillakin viranomaisilla, eli saada sovitteluvat tapaukset pois rikosprosessista ja näin kuormittaa vähemmän, niin asiakkaita itseään, kuin myös oikeuslaitosta.

Haastattelu oli mielestäni erittäin valaiseva ja se kertoi hyvin, mikä on sovittelijan näkökulma sovitteluyhteistyön nykytilasta Satakunnan sovittelutoimiston ja Satakunnan alueen poliisien kanssa. Haastattelun tuloksena voidaan sanoa, että sovittelu on parantunut huomattavasti viimeisten 7 vuoden aikana mm. lisääntyneiden sovittelualoitteiden määrästä poliisien osalta. Myös arvostus sovittelua kohtaan on selvästi noussut ja poliisit ovat nykyään tietoisia sovittelun mahdollisuuksista ja hyödyistä (Vaahtera haastattelu 11.7.2019).

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokseni pääasiallisena tavoitteena oli saada tietoa Satakunnan poliisin ja Satakunnan sovittelutoimiston välisen yhteistyön nykytilasta. Ajatus tähän tutkimukseen on lähtenyt omien työkokemuksieni kautta, kun sovitteluyhteistyötä ei täysin ymmärretty poliisin keskuudessa, aikana, jolloin olen alkanut sitä aktiivisesti itse käyttämään ja samalla yrittänyt suositella sitä myös muille poliiseille. Sovittelun käyttäminen poliisin yhtenä aputoimena esitutkinnoissa on ollut todella vähäistä vielä vuosien 2012 ja 2015 välillä. Toivoinkin saavani tietoa, että onko muutoksia tullut ja jos, niin millaisia. Tavoitteeseen pääsemiseksi tein haastatteluja poliisin ja sovittelutoimiston henkilöstölle. Haastatteluiden avulla pyrin saamaan ensikäden tietoa henkilöiltä, jotka ovat etulinjassa suorittamassa sovitteluyhteistyötä ja näin ollen heiltä saatu tietoa olisi paikkaansa pitävää.

Haastatteluiden kautta selvisi kaikkien haastateltavien olevan samaa mieltä siitä, että sovitteluyhteistyö on edennyt suuria askeleita eteenpäin, jos verrataan vuosien 2012 ja 2015 välistä aikaa nykypäivään. Sovittelun alkuaikoina poliisi ei ole ollut täysin tietoinen siitä, että sovittelusta olisi poliisille todella paljon hyötyä sen omissa tutkinnoissa, eikä se olekaan ”tutkintaa hidastavaa”, kuten eräs haastateltavista on ai-

emmin oletanut. Tutkimukseni kautta ilmeni, että kokonaisvaltainen yhteistyö poliisin ja sovittelutoimiston välillä on selvästi parantunut, niin myös sovittelualoitteet ovat lisääntyneet reilusti. Sovittelualoitteiden kasvuun on selvästi vaikuttanut poliisin esikäsittely-yksikön aloittaminen vuonna 2017 ja kyseisen yksikön johtaja ylikomisario Jari Riiali onkin itse ollut erittäin tyytyväinen sovitteluyhteistyön ja miten se on vaikuttanut poliisin suorittamiin esitutkintoihin, mutta myös yhteiskunnan varojen säästöön, kun kaikkia rikosasioita ei ole enää tarve käsitellä tuomioistuimessa. Pelkästään esikäsittely-yksikön mukaan tulo ei ole ollut ainoa asia, joka on yhteistyötä parantanut vaan myös jokaisen haastateltavalta saamani tiedon mukaan pelkästään poliisin oma asennemuutos sovittelua kohtaan on edesauttanut yhteistyön paranemiseen. Luottamus ja halu käyttää sovittelua yhtenä esitutkintamenetelmänä on ollut asioita, jotka asennemuutos on muuttanut.

Jotta yhteistyön taso pysyisi samana tai jopa nousisi entisestään, niin haastateltavilta saatujen tietojen mukaan yhteistyötä tulisi syventää entisestään. Ehdotuksia yhteistyön parantamisesta ja pitämisestä nykyisellä tasolla oli mm. sovittelijoiden ja poliisin säännölliset tapaamiset, sovittelun perehdyttäminen uusille ja vanhoille poliiseille ja sovittelutilojen käyttäminen poliisiasemien yhteydessä. Myös sovittelutoiminnan opetus poliisin peruskoulutuksen yhteydessä tuli esille haastatteluiden avulla.

Tutkimuksen tuloksena tuli kiistatta esille se, että sovitteluyhteistoiminta on muuttanut huomattavasti parempaan suuntaan viimeisten seitsemän vuoden sisällä. Sovittelua ei pidetä enää esitutkintaa hidastavana asiana vaan sen katsotaan olevan yksi tärkeimmistä esitutkintojen apuvälineistä esitutkintojen päättämisten ja rajoittamisten kautta.

8 POHDINTAA

Omasta mielestäni tutkimus eteni suunnitelmani mukaisesti. Tutkimusmenetelmien valinnassa onnistuin mielestäni oikein hyvin ja käyttämäni tapaustutkimusmenetelmä tuntui alusta lähtien oikealta. Myös tutkimustulokseen pääsemiseksi käyttämäni tee-

mahaastattelu- ja havainnointi apumenetelmät tuntuivat oikeilta valinnoilta. Tutkimukseni oli mielestäni myös tarpeeksi laaja ja haastateltavat sellaisissa asemissa sovittelutoiminnassa, että tuloksiin pystyi luottamaan ja olemaan tyytyväinen. Haastateltavia olisi toisaalta voinut olla enemmän ja laajemmin eri poliisisektoreilta, päästäkseni vielä syvempään ja tarkempaan tulokseen, mutta omiin tarpeisiini nähden haastattelemani henkilöt olivat enemmän kuin riittävät.

Laajemman tutkimuksen voisi suorittaa tämän opinnäytetyön jatkoksi, jos olisi suunnitelma esim. saada selville sovitteluyhteistyön parantamiseen käytettävien menetelmien kehittäminen tai selvitys. Myös tietyn aikavälin jälkeen olisi tarpeellista suorittaa vastaava tutkimus sovitteluyhteistyön nykytilasta esimerkiksi viiden tai kymmenen vuoden päästä.

Itse en suunnitellut opinnäytetyöni aikataulutusta kovinkaan tarkasti, mutta rajasin aikataulun niin, että se valmistuisi marraskuun 2019 aikana. Aikataulu piti mielestäni hyvin.

LÄHDELUETTELO

Aarnos, E., Eskola, J., Hakala, J., Heikkinen, H., Kiviniemi, K., Lätti, J., ym. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 5. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ala-Haavisto, M. 2019. Komisario, Kokemäen poliisiasema. Kokemäki. Haastattelu 9.10.2019. Haastattelijana Toni Rissanen. Tallenne haastattelijan hallussa.

Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja Ilmaisu, Teos, Tekeminen. 2 p. Hamina: Akatiimi Oy.

Ervasti, K., & Nylund, A. 2014. Konfliktinratkaisu ja sovittelu. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Esitutkintalaki 22.7.2011/805 muutoksineen.

Flinck, A. 2013. Rakennamme sovintoa. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.

Hirsjärvi, S., & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu- Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. 2 p. Helsinki: Gaudeamus University Press.

Holstila, T. 2019. Rikosten esikäsittely-yksikön esittely. Turku.

Iivari, J. 2007. Rikos- ja riita-asioiden sovittelijan opas. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689 muutoksineen.

Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 9.12.2005/1015 muutoksineen.

Poikela, E. 2010. Sovittelu- Ristiriitojen kohtaamisesta konfliktien hallintaan. Juva: WS Bookwell Oy.

Poliisihallituksen ohje POL-2018-41886. 2018.

Poliisilaki 22.7.2011/872 muutoksineen.

Poliisin www-sivut. Poliisin eettinen vala. 2019. Viitattu 24.6.2019.

https://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/poliisin_eettinen_vala

Riiali, J. 2019. Rikosylikomisario Turun pääpoliisiasema. Turku. Sähköpostihaastattelu 24.10.2019. Haastattelijana Toni Rissanen. Tallenne haastattelijan hallussa.

Rinne, J. 2019. Rikosylikonstaapeli Porin poliisiasema. Pori. Haastattelu 24.10.2019. Haastattelijana Toni Rissanen. Tallenne haastattelijan hallussa.

Satakunnan sovittelutoimiston vuosikertomus 2018. Pori: Porin kaupunki.

Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut. 2019. Viitattu 27. Elokuu 2019.
<http://www.thl.fi>

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vaahtera, K. 2019. Satakunnan sovittelutoimiston johtaja sovittelija. Pori. Haastattelu 11.7.2019. Tallenne haastattelijan hallussa.